บทที่ 4

การวิเคราะห์หลักสูตรพัฒนาบุคลากรพยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาล ในพื้นที่ภาคใต้

วงจันทร์ เพชรพิเชฐเชียร[1]
ศิริรัตน์ โกศัลยวัฒน์[1]
พรทิวา คงคุณ[2]

สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะบริเวณ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย ชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว มีประชาชนจำนวนมาก สูญเสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บรุนแรง บุคลากรสาธารณสุขขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน และเกิดการลาออก โอนย้ายออกจากพื้นที่จำนวนมาก บุคลากรสาธารณสุขที่เหลืออยู่ต้องปรับกระบวนท่าในการให้บริการ โดยพัฒนาศักยภาพการบริการที่สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะ การส่งบัณฑิตใหม่เข้าไปทำงานในพื้นที่จะต้องคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะบัณฑิตให้มีคุณสมบัติเฉพาะ เช่น มีความตื่นตัวและความไวต่อความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม (cultural awareness and cultural sensitivity) มีความรู้และทักษะในการจัดการกับสาธารณภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (man-made disaster) เป็นต้น ปัญหาที่ต้องการคำตอบในขณะนี้คือสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรสาธารณสุข ที่สำคัญคือสถาบันการศึกษาพยาบาล มีหลักสูตรที่ผลิตหรือเตรียมบัณฑิตที่มีคุณลักษณะสำคัญๆ ที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด รวมทั้งมีมาตรการอย่างไรในการดำเนินการเพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาปฏิบัติงานในพื้นที่ได้

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหนึ่งในหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการผลิตบัณฑิตพยาบาล เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนภาคใต้ นอกจากนี้คณะพยาบาลศาสตร์ มีสถาบันสมทบ คือวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข อีก 6 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถาบันที่อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2 แห่ง คือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส อย่างไรก็ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบัน คือหลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี เป็นหลักสูตรจัดเตรียมขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในภาพรวมของทั้งประเทศ โดยเฉพาะหลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เป็นหลักสูตรกลางที่ใช้กับวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ อาจไม่มีความจำเพาะกับปัญหาชายแดนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและนับวันจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น

---

[1] คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[2] วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส

หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีศักยภาพในการผลิตบุคลากรทางการพยาบาล ควรขยายบทบาทในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพและมีคุณลักษณะพิเศษที่จะให้บริการในพื้นที่เสี่ยงภัยได้ โดยร่วมมือกับสถาบัน การศึกษาอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนว่ากำลังการผลิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและหลักสูตรพยาบาลที่ดำเนินการอยู่แล้วนั้นเป็นอย่างไร มีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไร เพื่อนำข้อสรุปที่ได้เสนอแนะความเป็นไปได้ที่จะเสนอหลักสูตรที่ผลิตและพัฒนาศักยภาพของบุคลการพยาบาลที่สามารถตอบสนองความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาความสามารถในการผลิตบัณฑิตพยาบาลและบุคลากรสาธารณสุขของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี) หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ (หลักสูตร 4 ปี) หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี) หรือหลักสูตรอื่นๆ ที่เทียบเท่า ทั้งที่สอนในระบบปกติ สอนภาคพิเศษ และสอนในระบบทางไกล

3. ศึกษารูปแบบการบริหารหลักสูตรของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

4. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยที่ได้ จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตพยาบาล และหรือหลักสูตรอื่นๆ (เช่น หลักสูตรเฉพาะทาง หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น) เพื่อพัฒนาพยาบาลที่มีคุณสมบัติพิเศษ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนในภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะพื้นที่เสี่ยงภัยในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นผู้รับผิดชอบหลักและประสานความร่วมมือกับวิทยาลัยพยาบาลและวิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผสมผสานวิธีการศึกษาและเก็บข้อมูลหลายรูปแบบ คือ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

1. การศึกษาเอกสาร เอกสารที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1. หลักสูตรพยาบาล และหลักสูตรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. คำอธิบายรายวิชา ประมวลรายวิชา แผนการสอน โดยเฉพาะรายวิชาที่มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถทางการพยาบาล การพัฒนานักศึกษาให้มีความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง (cultural sensitivity) ทักษะในการบรรเทาสาธารณภัยจากผู้ก่อการร้ายและอื่นๆ

3. รายงานวิจัยผลการติดตามบัณฑิตของสถาบันการศึกษาพยาบาล และสาธารณสุขในภาคใต้ตอนล่าง

4. รายงานของสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับกำลังการผลิตของสถาบัน จำนวนอาจารย์ จำนวน ปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการศึกษาของสถาบัน

การศึกษาในส่วนนี้ เป็นการรวบรวมและประมวลข้อเท็จจริงที่ปรากฏ มารวบรวมเขียนเป็นรายงาน

2. การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เป็นการศึกษาแบบสำรวจ เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าสถาบันการศึกษาพยาบาล/สาธารณสุข ผู้รับผิดชอบหลักในการบริหารหลักสูตร ผู้แทนอาจารย์ ผู้แทนนักศึกษาของสถาบันการศึกษาพยาบาล/สาธารณสุขในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการศึกษา

การวิเคราะห์หลักสูตรพัฒนาบุคลากรพยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาลในพื้นที่ภาคใต้ ในการศึกษาครั้งนี้ ครอบคลุมทั้งหลักสูตรการพยาบาลและการสาธารณสุข และหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลการพยาบาลและสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษา

ในการรายงาน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาตามลำดับดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 2) ความสามารถในการผลิตพยาบาลและบุคลากรสาธารณสุขของสถาบันการศึกษา 3) โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่จัดดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และ 4) จุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตรต่างๆ

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1.1 เอกสารหลักสูตรและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ประมวลการสอน แผนการสอน (มีเพียงบางหัวข้อ) รายงานการประเมินตนเอง และรายงานการติดตามบัณฑิต หลักสูตรที่เป็นตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งหมด 11 หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนในระดับประกาศนียบัตรถึงระดับปริญญาตรี จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง 4 สถาบัน และสถาบันที่จัดการเรียนการสอนระบบทางไกล 2 สถาบัน (ตาราง 4.1-1)

1.2 ผู้บริหารสถาบันการศึกษา (5 คน) ผู้บริหารรายวิชา และอาจารย์ผู้สอน (14 คน) จากสถาบันที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวมจำนวน 19 คน (ตาราง 4.1-2)

1.3 นักศึกษา จำนวน 38 คน (ตาราง 4.1-2)

ตาราง 4.1-1 แสดงข้อมูลหลักสูตร ระดับของหลักสูตร และสถาบันการศึกษา

ชื่อหลักสูตร	ระดับของหลักสูตร	สถาบันการศึกษา
1. พยาบาลศาสตร์เทียบเท่าปริญญาตรี (ต่อเนื่อง 2 ปี) พ.ศ. 2542	ปริญญาตรี	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา*
2. พยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545	ปริญญาตรี	
3. พยาบาลศาสตร์เทียบเท่าปริญญาตรี (ต่อเนื่อง 2 ปี) พ.ศ. 2542	ปริญญาตรี	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส*
4. พยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545	ปริญญาตรี	
5. พยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี) พ.ศ. 2548	ปริญญาตรี	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
6. พยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2546	ปริญญาตรี	
7. ประกาศนียบัตรเวชกิจฉุกเฉิน	ประกาศนียบัตร	วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้
8. ประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) (ต่อเนื่อง 2 ปี)	ประกาศนียบัตร	
9. วิทยาศาสตรบัณฑิต (สาธารณสุขชุมชน)	ปริญญาตรี	
10. สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี)	ปริญญาตรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
11. พยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี)	ปริญญาตรี	สาขาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
12. สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (4 ปี)	ปริญญาตรี	สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
13. สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (2 ปี)	ปริญญาตรี ประกาศนียบัตร	

* ใช้หลักสูตรกลางของสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

ตาราง 4.1-2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สถาบันการศึกษา	จำนวน		
	ผู้บริหาร	อาจารย์	นักศึกษา
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา	1	7	6
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นราธิวาส*	1	4	10
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	1	1	6
วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้	1	1	8
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา	-	-	5
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	1	1*	3
รวม	5	14	38

* เป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหาร

2. ความสามารถในการผลิตบุคลากรพยาบาลและสาธารณสุข

ผลการศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างสถาบันการศึกษามีความสามารถในการผลิตโดยอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ คุณวุฒิอาจารย์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกมีบุคลากรสายสนับสนุนที่ช่วยประสานงานหรือช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมาย ในการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะการสอนภาคปฏิบัติ สัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของสภาวิชาชีพ คือ 1:8 โดยเป็นอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษจากแหล่งฝึกที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์เฉพาะสาขา และได้รับการแต่งตั้งจากสถาบันซึ่งสามารถสอนและนิเทศนักศึกษาได้อย่างใกล้ชิด

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเกื้อหนุนในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างมีปัจจัยเกื้อหนุนได้แก่ ห้องสมุด หนังสือ ตำรา วารสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่วนใหญ่มีคอมพิวเตอร์สำหรับนักศึกษา 1 เครื่องต่อนักศึกษา 4-6 คน และมีห้องปฏิบัติการ สำหรับฝึกทักษะการปฏิบัติก่อนที่นักศึกษาจะไปปฏิบัติจริง สำหรับห้องเรียนและแหล่งฝึกปฏิบัติของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีห้องเรียนและแหล่งฝึกที่เพียงพอ ทั้งนี้มีการประสานงานกันของสถาบันการศึกษาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อไม่ให้จำนวนของนักศึกษามากเกินไปโดยการใช้เกณฑ์สัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษา 1:8 และกลุ่มตัวอย่างบางแห่งมีการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติในช่วงเวรบ่าย-ดึก

จากการรายงานผลการติดตามบัณฑิตของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ความพึงพอใจของนายจ้างและผู้สำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนความรู้ความสามารถด้านวิชาชีพ ด้านการใช้กระบวนการพยาบาล การบริหาร การให้การดูแลรักษาการวิจัยและความสามารถพื้นฐานพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังแสดงในตาราง 4.2-1

ตาราง 4.2-1 แสดงความสามรถในการผลิต และผลการติดตามบัณฑิต

สถาบัน / รายการ	คณะพยาบาลฯ ม.อ	วพบ.ยะลา	วพบ. นราธิวาส	ม.บูรพา	วสส.
ความสามารถในการผลิต	พยาบาล	พยาบาล	พยาบาล	สาธารณสุข	สาธารณสุข
1. อาจารย์	110	35	26	31	21
ป.เอก	26	-	1	24	
ป.โท	83	19	19	7	
ป.ตรี	1	5	5	-	
2. สายสนับสนุน	109, 112	35	35	31	
3. สัดส่วนอาจารย์: นักศึกษา	1:8	1:8.46	1:12	ไม่ได้ระบุ	1:6-9
	571	296	321	651	284
4. ปัจจัยเกื้อหนุน					
- ห้องสมุด	มี	มี	มี	มี	มี
- หนังสือ, ตำรา	7,077	15,766	15,439	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
- วารสารไทย, อังกฤษ	มี	มี	มี	มี	มี
- คอมพิวเตอร์	1:5.94	1:6.29	ไม่ระบุ	1:3.596	มี
- ห้องปฏิบัติการ (พยบ.)	มี	มี	มี	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
5. ผลการคิดตามบัณฑิต	มาก	มาก	มาก	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
- ความพึงพอใจนายจ้าง	มาก	มาก	มาก	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ

3. โครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่จัดดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

การนำเสนอข้อมูลด้านเนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบการบริหารหลักสูตร จะนำเสนอเป็นรายสถาบัน ยกเว้นสถาบันที่มีธรรมชาติการจัดการศึกษาใกล้เคียงกัน คือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา และนราธิวาส ทั้งนี้ข้อมูลที่นำเสนอเป็นการประมวลผลจากข้อมูลที่เป็นเอกสารหลักสูตร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 *วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา และนราธิวาส*

3.1.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา และนราธิวาส มีการดำเนินการผลิตพยาบาล โดยใช้หลักสูตรกลางของสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 4.3-1 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 144 และ 74 หน่วยกิต ตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณภัย 2 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณภัยประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความ

แตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 4-1 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 4.3-1 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัยและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี [1]	2 ปี [2]
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	144	74
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัย		
2.1 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น[3]	2	-
2.2 ปฏิบัติการรักษาพยาบาลเบื้องต้น[3]	2	-
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น		
3.1 สังคมไทย/ไทยศึกษา	3	3
3.2 ปรัชญาและศาสนา	2	2
3.3 สุนทรียศาสตร์	2	2
3.4 มนุษย์กับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	3	-

[1] = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี)

[2] = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

[3] = ขณะทำการศึกษารายวิชายังไม่เปิดดำเนินการ เรื่องจากเป็นรายวิชาในหลักสูตรใหม่ ที่ยังไม่ถึงช่วงปีที่มีการศึกษา

3.1.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรของวิทยาลัยพยาบาลราชชนนียะลาและนราธิวาส มีการบริหารหลักสูตรโดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตร คณะกรรมการวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้าภาควิชา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และมีผู้ประสานงานรายวิชาและอาจารย์ประจำ รับผิดชอบในการสอน

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ คือ อาจารย์ผู้สอนมีความเอื้ออาทร มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักศึกษา เปรียบเสมือนพี่กับน้อง และอาจารย์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งสามารถเข้าใจวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ที่นี่เป็นอย่างดี

อุปสรรคในการบริหารหลักสูตร คือ อาจารย์มีประสบการณ์การสอนน้อย และสถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบัน ทำให้มีความเสี่ยงต่อการฝึกปฏิบัติงานในชุมชนของนักศึกษา

3.1.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

นักศึกษาเรียนรู้เนื้อหาสาระและความแตกต่างเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ในรายวิชาพื้นฐานต่างๆ และรายวิชาทางการพยาบาล โดยการจัดการเรียนการสอน อาจารย์พยายามจัดกิจกรรมเอื้อให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดการยอมรับในเรื่องวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักศึกษาได้สัมผัสชุมชน ตั้งแต่ชั้นปีต้นๆ เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้และมีความเข้าใจในวิถีชุมชน อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะ/สมรรถนะทางวัฒนธรรม (cultural competence) ยังไม่ชัดเจน ไม่มีการประเมินสมรรถนะนักศึกษาในเรื่องนี้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้านสาธารณภัย/การช่วยเหลือเมื่อเกิดวินาศภัย

มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเบื้องต้นปรากฏ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าเน้นการสอนในภาคทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ซึ่งนักศึกษาต้องการให้มีการฝึกปฏิบัติมากกว่านี้ เพื่อพัฒนาทักษะให้สามารถนำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้

3.2 *วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้*

3.2.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้ มีการดำเนินการผลิตบุคลากรสาธารณสุข โดยใช้หลักสูตรกลางของสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข โดยมีการดำเนินการผลิตบุคลากรสาธารณสุข 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (สาธารณสุขชุมชน) หลักสูตร 4 ปี หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) ต่อเนื่อง 2 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรเวชกิจฉุกเฉิน หลักสูตร 2 ปี ตาราง 4.3-2 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 148, 79 และ 86 หน่วยกิตตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณภัย 20 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณภัยประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 8 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 4-2 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 4.3-2 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรสาธารณสุขชุมและเวชกิจฉุกเฉิน สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัยและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี [4]	2 ปี [5]	2 ปี [6]
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	148	79	86
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัย			
2.1 การปฐมพยาบาลและการพยาบาลพื้นฐาน	3	-	-
2.2 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น 1	2	-	-
2.3 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น 2	2	-	-
2.4 การปฐมพยาบาล	-	2	-
2.5 การส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม	-	2	-
2.6 อนามัยชุมชน	-	2	-
2.7 การประเมินสภาพ	-	-	3
2.8 การยกและการเคลื่อนย้าย	-	-	1
2.9 เทคนิคหัตถการเบื้องต้น	-	-	4
2.10 การกู้ชีพ 1	-	-	4
2.11 ระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน	-	-	1
2.12 การกู้ชีพ 2	-	-	4
2.13 ปฏิบัติการกู้ชีพ 1	-	-	1
2.14 การฝึกปฏิบัติเวชกิจฉุกเฉิน	-	-	3
2.15 การบริการการแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาล	-	-	4
2.16 การปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาล	-	-	2
2.17 การกู้ชีพ 3	-	-	3
2.18 การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน	-	-	3
2.19 ปฏิบัติการกู้ชีพ 2	-	-	1
2.20 การฝึกปฏิบัติงานเวชกิจฉุกเฉิน 2	-	-	6
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น			
3.1 พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนเอง	3	-	-
3.2 วิถีไทย	3	-	-
3.3 สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง	-	-	2
3.4 หลักศาสนา	-	2	1
3.5 มนุษย์และสิ่งแวดล้อม	-	1	2
3.6 สุนทรียศาสตร์	-	-	1
3.7 การศึกษาดูงาน	-	-	1
3.8 พลวัตรกลุ่ม	-	-	1

[4] = หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (สาธารณสุขชุมชน) (หลักสูตร 4 ปี)

[5] = หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

[6] = หลักสูตรประกาศนียบัตรเวชกิจฉุกเฉิน (หลักสูตร 2 ปี)

3.2.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

วิทยาลัยสาธารณสุขภาคใต้ มีรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการบริหารหลักสูตร และมีอาจารย์รับผิดชอบเป็นหัวหน้ากลุ่มหลักสูตรแต่ละหลักสูตร ก่อนเปิดปีการศึกษา มีการจัดสัมมนาอาจารย์ เพื่อแก้ไขปัญหาในรอบปีที่ผ่านมา การบริหารหลักสูตรมีการพัฒนาให้เป็นในรูปแบบกรรมการวิชาการ โดยมีอาจารย์ประจำทั้งหมด 21 คน แยกเป็น 2 หลักสูตรคือ สาธารณสุขศาสตร์และสาธารณสุขชุมชน หลักสูตร 4 ปีและ 2 ปี ในส่วนของเวชกิจฉุกเฉิน ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตร มีอาจารย์ประจำ 1 คนและเป็นเจ้าหน้าที่เวชกิจ ซึ่งทำหน้าที่อยู่ในโรงพยาบาลเป็นผู้ดูแลนักศึกษาในการฝึกภาคปฏิบัติ

การรับสมัครหลักสูตรสาธารณสุขชุมชน 4 ปีและ 2 ปี ใช้ระบบการคัดเลือกตามเกณฑ์ของสำนักงานการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนหลักสูตรเวชกิจฉุกเฉินกระทรวงสาธารณสุขและวิทยาลัยฯร่วมกันดำเนินการคัดเลือกผู้เข้าเรียนเอง

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริม คือ อาจารย์ในวิทยาลัยฯ มีพื้นฐานมาจากหลากหลายวิชาชีพ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้แบบสหสาขาวิชาชีพสูง

อุปสรรค คือ จำนวนอาจารย์มีน้อย และบางสาขาวิชาชีพมีอาจารย์จำนวนน้อย เช่น ทันตกรรม

3.2.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลาม จากการอยู่ร่วมกันและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ด้านสาธารณภัย

นักศึกษาเรียนรู้และมีโอกาสฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการการจัดการเมื่อเกิดอุบัติเหตุและสาธารณภัยสูง โดยเฉพาะในหลักสูตรเวชกิจฉุกเฉิน กิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะของการจัดประสบการณ์จริง เช่น การจัดให้นักศึกษาปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่กู้ภัยหรือหน่วยบริการฉุกเฉินของโรงพยาบาล ที่ให้บริการ ณ จุดเกิดเหตุ การฝึกปฏิบัติในฐานะผู้ช่วยแพทย์ การฝึกอบรมโดยเจ้าหน้าที่จากศูนย์เรนทรและการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาฝึกงานที่ศูนย์เรนทร

3.3 *มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*

3.3.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช มีการดำเนินการผลิตพยาบาล โดยใช้หลักสูตรการพยาบาลศาสตรบัณฑิตและสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 2 หลัก

สูตร คือ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรการพยาบาลศาสตรบัณฑิต ต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 4.3-3 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 144 และ 78 หน่วยกิต ตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณภัย 4 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณภัยประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 4-3 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 4.3-3 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิตและพยาบาลศาสตรบัณฑิต รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัยและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี [7]	2 ปี [8]
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	144	78
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัย		
2.1 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น	6	-
2.2 บรรเทาสาธารณภัย	6	-
2.3 การจัดการสาธารณภัย	6	-
2.4 การพยาบาลชุมชนและการรักษาเบื้องต้น	-	6
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น		
3.1 ไทยศึกษา	6	6

[7] = หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี)

[8] = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

3.3.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นการสอนระบบทางไกล ไม่มีชั้นเรียน ระบบการเรียนการสอนจะอยู่ในรูปชุดวิชา มีกรรมการบริหารชุดวิชา ซึ่งประกอบด้วย ประธานการรมการ 1 คน กรรมการด้านเนื้อหา 2 คน กรรมการด้านการวัดผล 1 คน กรรมการโสต 1 คน ซึ่งแต่งตั้งผ่านสาขาวิชา จะมีวาระ 2 ปี

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ คือ สื่อการเรียนการสอนซึ่งจัดทำโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งที่เป็นอาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยและอาจารย์จากสถาบันอื่นๆ ทั้งในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์คือตำราและหนังสือ

ประกอบชุดวิชา และสื่ออื่นๆ เช่น วิดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ซอฟแวร์ สื่อการเรียนรู้เหล่านี้ ผ่านกระบวนการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย

อุปสรรคสำคัญของการศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชคือ . คือการไม่จำกัดคุณวุฒิของผู้เข้าเรียน ทำให้มีผู้เรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างและหลากหลายมาก ระบบการศึกษาผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าจากตำราและหนังสือประกอบชุดวิชา ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมทั้งหมด กอปรกับการเรียนระบบทางไกล นักศึกษาส่วนหนึ่งมีความจำกัดเรื่องการเข้าถึงและการสืบค้น เพื่อค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

หลักสูตรมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรม และให้คำนึงขณะปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามนักศึกษาผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าสิ่งที่เรียนรู้และปฏิบัติไม่แตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติก่อนที่จะเข้าเรียนในหลักสูตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว มีความคุ้นเคยกับพฤติกรรมของผู้รับบริการ ตรงกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจารย์/ผู้บริหารหลักสูตร คือ หลักสูตรไม่ได้จัดเนื้อหาสาระหรือกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องนี้ขึ้นมาโดยเฉพาะ แต่ใช้การสอดแทรกและให้ผู้เรียนมองผู้รับบริการแบบองค์รวม ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลในการให้บริการอยู่แล้ว

ด้านสาธารณภัย

เช่นเดียวกับสาระทางด้านวัฒนธรรม คือ มีเนื้อหารายวิชากำหนดให้เรียน ส่วนในการฝึกปฏิบัติ ไม่ชัดเจน โอกาสที่นักศึกษาจะได้ฝึกฝนเพิ่มพูนทางภาคปฏิบัติ จะขึ้นอยู่กับว่านักศึกษาปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานใด ไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูทักษะในเรื่องนี้โดยตรง

3.4 *คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*

3.4.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีการดำเนินการผลิตพยาบาล โดยใช้หลักสูตรการพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 4.3-4 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 140 และ 73 หน่วยกิตตามลำดับ มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณภัย 3 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณภัยประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 4-4 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 4.3-4 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัยและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	4 ปี [9]	2 ปี [10]
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	140	73
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัย		
2.1 การพยาบาลผู้ป่วยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ	3	-
2.2 การดูแลรักษาเบื้องต้น	2	2
2.3 ปฏิบัติการดูแลรักษาเบื้องต้น	-	2
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น	2	2
3.1 ภูมิปัญญาตะวันออกและการดูแลสุขภาพแบบผสมผสาน		

[9] = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี)

[10] = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

3.4.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีรองคณบดีฝ่ายวิชาการ ทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับปริญญาตรี ในการกำกับ ดูแล และควบคุมมาตรฐานการจัดหลักสูตรระดับในระดับคณะฯ มีหัวหน้าภาควิชาทุกภาควิชา กำกับ ดูแล และควบคุมมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนในระดับภาควิชา (ระดับรายวิชา) ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ คือ นโยบายสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาตะวันออก และการพยาบาลที่เน้นองค์รวม คณะฯ จึงมีกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว ที่ช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสสัมผัส และตระหนักในเรื่องนี้มากขึ้น ระดับหมาวิทยาลัย หลังจากที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ มหาวิทยาลัย ส่งเสริมให้นักศึกษาจัดกิจกรรม เช่น เปิดเสวนาเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ให้นักศึกษาที่มีพื้นฐานจากต่างศาสนาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมลักษณะดังกล่าว ยังไม่สามารถจูงใจให้นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วม ยังคงเป็นเพียงความสนใจของนักศึกษาบางคน บางกลุ่มเท่านั้น

3.4.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

นักศึกษาเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ที่สำคัญคือรายวิชาภูมิปัญญาตะวันออก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาพบว่ารายวิชาดังกล่าว ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจธรรมชาติ เอกลักษณ์ท้องถิ่นและความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น และ

สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในขณะดูแลผู้ป่วย อย่างไรก็ตามนักศึกษาสะท้อนว่าการพัฒนาในเรื่องนี้ ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและความเชื่อของนักศึกษาแต่ละคน อาจยังไม่สามารถบอกได้ว่าหลักสูตรสามารถพัฒนานักศึกษาให้มีความไวในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้การเรียนในรายวิชาพื้นฐานทั่วไป มีส่วนช่วยพัฒนาให้มีความเข้าใจในเรื่องมนุษย์และวัฒนธรรมด้วย เช่น รายวิชา จิตวิทยาพัฒนาการ เป็นต้น

ด้านสาธารณภัย

เนื่องจากหลักสูตรที่นำมาวิเคราะห์เป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่ (พ.ศ. 2546)–ขณะที่ทำการศึกษา รายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรยังไม่เปิดทำการสอน อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทำให้ทราบว่ามีการบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ป่วยอุบัติเหตุ การช่วยเหลือเบื้องต้น และการบรรเทาสาธารณภัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ซึ่งเรียนหลักสูตรเก่า ซึ่งมีเนื้อหาและลักษณะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องนี้ ไม่แตกต่างไปจากหลักสูตรใหม่ พบว่า นักศึกษาให้ข้อมูลว่าประสบการณ์ภาคปฏิบัติในเรื่องนี้มีน้อยไม่เพียงพอ มีนักศึกษาเพียงบางคนบางกลุ่มเท่านั้นที่มีโอกาสหมุนเวียนฝึกปฏิบัติที่แผนกฉุกเฉิน

3.5 *มหาวิทยาบูรพา*

3.5.1 โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยบูรพา มีการดำเนินการบุคลากรสาธารณสุข โดยใช้หลักสูตรสาธารณสุข-ศาสตรบัณฑิต โดยมีการดำเนินการผลิตบัณฑิตผลิตบัณฑิต 1 หลักสูตร คือ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ตาราง 4.3-5 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวนหลักสูตรรวม 74 หน่วยกิต มีรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสาธารณภัย 2 วิชา ที่พัฒนาศักยภาพนักศึกษาในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสาธารณภัยประเภทต่างๆ และรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 วิชา ที่พัฒนานักศึกษาด้านความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ภาคผนวก 4-5 แสดงรายละเอียดสาระเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรดังกล่าว)

ตาราง 4.3-5 แสดงจำนวนหน่วยกิต จำแนกตามหน่วยกิตรวมของหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง) รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัยและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	2 ปี [11]
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	74
2. วิชาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณภัย	
2.1 การจัดการวินาศภัย	3
2.2 ความปลอดภัยในการทำงาน	2
3. วิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา/ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น	
3.1 สุขภาพอนามัยต่างวัฒนธรรม	3

สาระในโครงสร้างหลักสูตร	2 ปี [11]
3.2 การวินิจฉัยชุมชน	2
3.3 พฤติกรรมสุขภาพเบื้องต้น	2

[11] = หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี)

3.5.2 รูปแบบการบริหารหลักสูตร

หลักสูตรที่ทำการศึกษาเป็นหลักสูตรที่มีการบริหารหลักสูตรแบบพิเศษ คือ เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างสาธารณสุขจังหวัด และสาธารณสุขอำเภอ จังหวัดนราธิวาส และคณะสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา มีศูนย์อำนวยการเรียนการสอนที่จังหวัดนราธิวาส การจัดการเรียนการสอนใช้อาจารย์จากม.บูรพา และอาจารย์จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นอาจารย์พิเศษ เช่น จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีมาร่วมสอน การบริหารรายวิชาจัดการสอนแบบชุดวิชา (module) คือ เรียนคราวละ 1 วิชา เมื่อจบเนื้อหาจัดสอบทันที กิจกรรมการสอนเน้นการบรรยาย ชมวิดีทัศน์ ประชุมกลุ่ม และทำรายงาน ขาดการฝึกปฏิบัติจริง

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ การรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ให้ลาเรียนได้ในวันศุกร์สัปดาห์ละ 1 วัน

อุปสรรค คือเรื่องของเวลาที่จำกัด จึงจัดกิจกรรมเฉพาะในชั้นเรียน และอาจารย์สอนค่อนข้างรวบรัดด้วยข้อจำกัดของเวลา และให้นักศึกษานำความรู้ไปปฏิบัติเองขณะปฏิบัติงาน ทำให้นักศึกษาขาดโอกาสที่จะเรียนรู้ในลักษณะการเชื่อมโยงความรู้สู่ภาคปฏิบัติจากอาจารย์ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงปัจจัยด้านภาษาที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสาร ในการที่จะทำความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น ถึงแม้จะเป็นคนในพื้นที่ก็ตาม รวมถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือ ความรู้สึกไม่ปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้มีผลต่อการเรียนในลักษณะนี้ เนื่องจากต้องรีบเร่งเรียนให้เสร็จ จากเดิมเลิกเรียนประมาณ 17.30 น. ต้องเลื่อนเวลาให้เสร็จเร็วขึ้นเป็น 16.30 น.

3.5.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ด้านความตื่นตัวและความไวต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ในหลักสูตรมีรายวิชาที่บรรจุเนื้อหาเรื่องวัฒนธรรมอยู่บ้าง เช่น รายวิชาการวินิจฉัยชุมชน แต่ไม่มีการเน้นเรื่องนี้มากอาจเป็นเพราะถูกรับรู้ว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว มีประสบการณ์เดิมเป็นทุนอยู่ ในขณะที่อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่คือผู้ที่มีจากต่างถิ่น ยังมีความรู้วัฒนธรรมทางใต้น้อย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องนี้ทำโดยจัดให้นักศึกษารวมกลุ่ม อภิปราย และเผยแพร่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

ด้านสาธารณภัย

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่ายังไม่เรียนเนื้อหาสาระดังกล่าว แต่จากการพิจารณาในหลักสูตรคาดว่าจะมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมือนรายวิชาอื่นๆ คือเน้นภาคทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติจริง ควรจัดให้มีการฝึกปฏิบัติหรืออย่างน้อยมีการซ้อมก็ได้

4. จุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตร

ทุกสถาบันมีความได้เปรียบในเรื่องธรรมชาติของความเป็นอยู่ร่วมกันของนักศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การใช้ชีวิตร่วมกันจากพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (ต่างศาสนา ต่างภูมิลำเนา) อย่างไรก็ตามในการจัดเนื้อหาหลักสูตร อาจยังไม่ได้ดึงเอาจุดแข็งนี้มาเชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระทางการพยาบาล/การสาธารณสุขอย่างชัดเจน และมิได้กำหนดการติดตามประเมินผลนักศึกษาในเรื่องนี้อย่างเป็นรูปธรรม

ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่เมื่อพิจารณาจากคำอธิบายรายวิชา มีสาระที่ทำให้นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจเรื่องมนุษย์และความแตกต่างทางวัฒนธรรม อยู่พอสมควร แต่จากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาพบว่ารูปแบบไม่ชัดเจน ส่วนที่มีการพัฒนาจะเสริมอยู่ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเสียมากกว่า จึงยังไม่มีการกำหนดรูปแบบการวัดและประเมินทักษะเรื่องความไวต่างวัฒนธรรมอย่างจริงจัง

ปัญหาเรื่องการสื่อสารระหว่างอาจารย์ นักศึกษา กับผู้ป่วย(ภาษาที่แตกต่างกัน) ทำให้มีข้อจำกัดเรื่องความเข้าใจที่ตรงกัน และเมื่อวิเคราะห์หลักสูตรพบว่าไม่มีการจัดสอนเรื่องการใช้ภาษาของคนในพื้นที่

สรุปและอภิปรายผล

ในภาพรวม ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่สอดแรกสาระเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยยังไม่มีการกำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์ และยังไม่มีการประเมินสมรรถนะในเรื่องนี้อย่างเป็นระบบ มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ช่วยพัฒนานักศึกษาให้เข้าใจความเป็นไปของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่จัดการสอนหัวข้อการจัดการสาธารณภัย คือมีการพัฒนานักศึกษาทางด้านความรู้ ต่อการพัฒนาทักษะด้านนี้ยังมีน้อย มีนักศึกษาเพียงบางกลุ่ม บางคนเท่านั้นที่มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติในส่วนนี้ ยกเว้นนักศึกษาในหลักสูตรเวชกิจฉุกเฉิน ที่มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงค่อนข้างสูง

บรรณานุกรม

คู่มือการใช้หลักสูตร หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2545. (2545). สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข.

คู่มือการบริหารหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง) ภาคพิเศษ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2548. (2548). คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

หลักสูตรการศึกษา สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์. (2547). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

หลักสูตรการศึกษา สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. (2547). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ เทียบเท่าปริญญาตรี (ต่อเนื่อง 2 ปี) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2542. (2542). สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข.

หลักสูตรประกาศนียบัตรเวชกิจฉุกเฉิน ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2544. (2544). สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข.

หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2545. (2545). สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข.

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ.2545. (2545). สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข.

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2546. (2546). คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2548. (2548). คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง) สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2548. (2548). คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

หลักสูตรสถาบันราชภัฏยะลา สาขาวิทยาศาสตร์ สายวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์. (2540). สถาบันราชภัฏยะลาและวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา.